

Koe heeft baat bij buitenleven, maar waar is de dansende koe?

In Bergeijk blijkt dat koeien die in de wei zouden moeten staan, helemaal niet buiten komen. De controle daarop laat het afweten. Is Bergeijk een uitzondering of een voorbeeld van gesjoemel met weidegang op grotere schaal?

Hans Ariëns 22-12-19, 11:00 Bron: ED

Het buitengebied van Bergeijk mag je gerust tot de fraaiere Brabantse landschappen rekenen. Het ligt buiten de drukte, er zijn geen grote doorgaande wegen. De Keersop, een zijbeek van de Dommel, wordt weer in zijn oude, slingerende, staat teruggebracht. De zeldzame beekprik profiteert ervan.

Maar wie beter kijkt, ziet een andere werkelijkheid. De Stichting Groen Kempenland, de lokale milieugroep, wijst op de oprukkende verdroging – de grondwaterstand is verlaagd voor de landbouw. Vroeger was het hier drassig, en waren moerasvogels als de roerdomp en de woudaap vaste bewoners van de rietlanden. De laatste succesvol broedende wulp dateert ook weer van jaren geleden. Ook weidevogels zie je amper meer, maar dat heeft ook een andere reden: de boeren hier doen hun koeien nauwelijks meer naar buiten, klaagt Groen Kempenland. De koeienflatsen in de wei trekken insecten aan, en daar komen weer weidevogels zoals Kieviten op af.

Weidegang als publieksspektakel

Weidegang wint de laatste jaren aan populariteit. De Nederlandse burger ziet graag koeien in de wei. De eerste weidegang van het jaar, meestal eind maart, is op veel boerderijen een publieksspektakel geworden. Vooral in de Randstad komen honderden af op de van pure blijdschap dansende koeien. En als consument is de burger vaker bereid meer te betalen voor weidemelk en andere zuivel van buiten lopende koeien. Daardoor stijgt de laatste jaren het aantal melkkoeien met weidegang, in 2018 was het volgens het CBS 71 procent van de 1,6 miljoen. Maar dat betekent dat ook nog steeds drie op de tien melkkoeien nooit buiten komen. En nog niet zo lang geleden, in 2000, stond maar een op de tien melkkoeien het hele jaar binnen.

10 van de 21 melkveehouders met weidegang in hun natuurbeschermingswetvergunning deed volgens eigen opgave helemaal niet aan weidegang

Het is nog slechter gesteld met de weidegang, ontdekte Groen Kempenland. De milieugroep tekende bezwaar aan tegen het bestemmingsplan voor het buitengebied van Bergeijk en vroeg daarbij naar de feitelijke weidegang van melkveehouders die volgens hun natuurbeschermingswetvergunning (nodig als je bedrijf in de buurt van een Natura 2000-gebied ligt) aan weidegang doen. Dat is belangrijk voor de stikstofuitstoot: er ontstaat tientallen procenten minder ammoniak bij buiten lopende koeien omdat poep en urine gescheiden blijven. De Raad van State heeft aan de gemeente Bergeijk gevraagd onderzoek te doen. Wat bleek: 10 van de 21 melkveehouders met weidegang in hun natuurbeschermingswetvergunning deed volgens eigen opgave helemaal niet aan weidegang.

Het document van de gemeente Bergeijk (met de situatie per juli 2017, de start van het bestemmingsplan) laat dat inderdaad glashelder zien. In de gecombineerde opgave ('de metellingen') die boeren moeten doen voor de Landbouwtelling van het CBS en de mestwetgeving is in tien gevallen het aantal dieren met weidegang nul. Drie van de tien zijn ook nooit gecontroleerd door de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant. De meeste anderen hebben geen recente controle gehad of ze zich aan de vergunning hielden. De Omgevingsdienst zou juist vanaf 2018 de controles verscherpt moeten hebben, als uitvloeisel van het driejarige project Intensivering Toezicht Veehouderijen (ITV).

Kale plekken

Dat er niet aan weidegang wordt gedaan, is met een rondgang door het buitengebied eenvoudig te constateren. Afrastering ontbreekt, de percelen zijn te klein, en ze dragen geen enkele sporen van rondlopende en grazende koeien. Op grasland waar de koeien maandenlang op grazen, zijn kale plekken zichtbaar, is het soms modderig en zie je ook een looppaadje van de stallen naar het gras. Veel grond bij de melkveehouderijen wordt alleen gebruikt om mest op uit te rijden. Regelmatig worden er ook aardappels, wortels of mais op geteeld.

© FotoMeulenhof/Jean Pierre Reijnen

Van de elf overgebleven bedrijven die zelf opgeven dat ze aan weidegang doen, is bij één de vergunning ingetrokken omdat hij geen stal had gebouwd. En van de tien overige heeft Groen Kempenland bij twee behoorlijke twijfels. Een van de boeren heeft zijn koeien nooit buiten, en de ander alleen het jongvee en de droge koeien volgens de milieugroep. Dat zou betekenen dat maar 38 procent van de boeren die hun vergunning op basis van beweiding hebben gekregen, daadwerkelijk de koeien buiten heeft staan.”

De consequenties van die ontbrekende weidegang zijn fors. Omdat weidegang de stikstofuitstoot drukt, stoot de helft van de Bergeijkse melkveebedrijven met weidegang in de vergunning meer uit dan op grond van die vergunning is toegestaan. Boeren hebben hun bedrijven in de afgelopen jaren uit kunnen breiden door uitstoot beperkende maatregelen als weidegang en de bouw van emissiearme stallen (waar poep en urine meteen worden gescheiden). Weidegang - op papier - is daarbij veel goedkoper dan de bouw van dure stallen, aldus Groen Kempenland. Het nabijgelegen Natura 2000-gebied ‘Leenderbos, Groote Heide en de Plateaux’ heeft het dan nog zwaarder te verduren.

En dan is er nog het probleem van de controle. De gezamenlijke Brabantse Omgevingsdiensten melden in hun eerste ITV-rapportage dat slechts 3,2 procent van de onderzochte bedrijven het ammoniakplafond overschrijdt. Dat staat in schril contrast met de cijfers van weekblad De Groene Amsterdammer. Dat concludeerde in een breder onderzoek naar de Nederlandse veehouderij dat eenderde van de veehouders meer uitstoot dan de vergunning toestaat, op basis van gegevens van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Het is geen zuiver Bergeijks of Brabants probleem, zegt Frits van der Schans, specialist melkveehouderij bij het Centrum voor Landbouw en Milieu in Culemborg. „De zuivelindustrie controleert wel vrij stevig of een toeslag op de melkprijs voor weidegang terecht wordt uitgekeerd. En collega-melkveehouders houden dat ook wel in de gaten. Maar gemeentes en provincies zijn heel terughoudend in de handhaving van de vergunningen die ze uitgeven. Ze zijn er niet op toegerust om zo’n 17- à 18 duizend melkveehouders in Nederland te controleren.”

Commissie Remkes

© FotoMeulenhof/Jean Pierre Reijnen

Van der Schans opperde eerder in dagblad Trouw om de koeien veel vaker buiten te zetten om daarmee de stikstofuitstoot naar beneden te krijgen. Hij adviseerde dat ook aan de commissie-Remkes die donderdag een rapport over weidegang uitbracht. De norm voor weidegang is nu 720 uur per jaar – 120 dagen, 6 uur per dag. De gemiddelde koe is volgens de officiële cijfers van het CBS 1000 uur per jaar buiten, nog steeds maar 11 procent van de tijd. „Stel dat de gemiddelde Nederlandse koe 1200 uur zou weiden, dan daalt de ammoniakemissie jaarlijks met 1,2 kiloton. En bij 1500 uur met 2,8 kiloton. Dat kan niet op alle bedrijven, maar er zijn ook bedrijven die best méér willen en kunnen weiden. Die 2,8 kiloton is een grotere stikstofreductie dan we zouden krijgen door een drastische verlaging van de maximumsnelheid op de snelwegen.”

Ingewikkelde regelgeving

Het is niet de enige oplossing voor de stikstofcrisis, zegt hij, maar wel een die makkelijker en op kortere termijn te realiseren is dan de krimp van de veestapel. Daar hoort dan wel een effectieve controle bij. Maar bij de melkveehouderij is de regelgeving te ingewikkeld en de verantwoordelijkheid te versnipperd volgens Van der Schans. „De gemeente is verantwoordelijk voor de uitgifte van de milieuvergunningen, de provincie gaat over de natuurbeschermingswetvergunning en de rijksoverheid verstrekt productierechten voor het aantal dieren. Bij controles kijkt elke overheid alleen naar zaken waar zij voor verantwoordelijk is, ook al zouden met een schuin oog misstanden te zien zijn.”

Digitale koe met chip

Er is een oplossing, denkt Van der Schans. „Het zou allemaal niet zo ingewikkeld hoeven te zijn in de melkveehouderij. Meer dan 70 procent van de koeien is tegenwoordig gedigitaliseerd, ze hebben een chip waarmee ze toegang krijgen tot de

melkrobot of de krachtvoerautomaat. Zo kun je ook heel makkelijk registreren wanneer ze de wei inlopen. Die data kun je in een app laden die de feitelijke weidegang weergeeft. Bij vergunningen gebaseerd op weidegang zou de overheid dat verplicht kunnen stellen.”

De koe zelf heeft geen boodschap aan de stikstofcrisis. Maar ze heeft wel veel baat bij het buitenleven, stelt de Brabantse Partij voor de Dieren in een statement naar aanleiding van de Bergeijkse kwestie. Statenlid Anne-Miep Vlasveld: „Koeien horen in de wei. Punt. Naast dat de weidegang die bij de vergunning hoort niet wordt nagekomen is er ook nog sprake van ernstig dierenleed. De koeien staan nu het jaarrond in de stal waar ze niet thuishoren, laat staan dat ze er hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen.”

De partij roept in vragen aan Gedeputeerde Staten de provincie op gemeentes ‘aan te pakken’ die niet controleren of de koeien volgens de vergunning in de wei staan. „De provincie moet topprioriteit geven om het dierenwelzijn weer op orde te krijgen want de koeien trekken nu aan het kortste einde.”

Dit artikel is mede mogelijk gemaakt door het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten, [fondsbjp.nl](https://www.fondsbjp.nl)